

ЗАТВЕРДЖЕНО
наказом Державної установи
«Український інститут розвитку
освіти»
від 23.09.2024 № 131-аг

ПРОГРАМА

з підготовки тренерів для навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти за програмою підготовки надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії)

Розробник: відділ професійного розвитку педагогічних працівників Державної установи «Український інститут розвитку освіти».

Цільова група: педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники закладів освіти різних рівнів, наукових та науково-дослідницьких установ, інших установ та організацій, які мають наміри здійснювати підготовку супервізорів та відповідають вимогам супервізора.

Обсяг: 30 год. (1 кредит ECTS).

Форма підвищення кваліфікації: очно-дистанційна.

Мета: підготовка тренерів для навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти за програмою підготовки надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії).

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань:**

- ознайомити з нормативно-правовими документами, що регулюють процес супервізії та діяльність супервізорів;
- розкрити сутність, цілей, завдань та цінностей супервізії;
- поглибити знання слухачів щодо принципів, форм і методів супервізії;
- формувати професійні якості й вміння, що є значущими для діяльності супервізорів;
- ознайомити зі структурно-змістовими компонентами профілю супервізора;
- формувати у слухачів здатність і готовність до розроблення документів для здійснення супервізії;
- актуалізувати знання щодо особливостей андрагогічного підходу в процесі підготовки супервізорів та здійсненні супервізії;

- вдосконалити практичні навички тренерів щодо здійснення супервізії відповідно до завдань НУШ на кожному етапі супервізійного циклу;
- розвивати навички ефективної комунікації;
- удосконалювати вміння використовувати методи та прийоми рефлексії задля підвищення ефективності супервізійного процесу;
- мотивувати слухачів до особистісного і професійного розвитку, розвитку лідерських якостей, критичного осмислення результатів своєї професійної діяльності.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність Програми підготовки тренерів (далі – Програма) обумовлюється необхідністю професійної підтримки вчителя щодо реалізації основних положень Концепції «Нова українська школа», схваленої розпорядженням КМУ від 14 грудня 2016 р. № 988-р. Поступовість впровадження Нової української школи передбачала підготовку супервізорів виключно для початкової школи, відповідно до Програми підготовки супервізорів, затвердженої наказом МОН України від 18.10.2019 р. №1313. Наразі триває наступність процесу підготовки супервізорів для базової середньої та профільної школи.

Програму розроблено з урахуванням Порядку надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії), затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 14.06.2024 № 855, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06.08.2024 за №1201/42546, наказу МОН від 13.09.2024 № 1311 «Про затвердження Типової програми підготовки (підвищення кваліфікації) надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти», наказу МОН від 20.09.2024 № 1349 «Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти», Постанови КМУ від 05 липня 2024 року № 796 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа (далі – НУШ)» у 2024 році», а також Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом МОН від 29.08.2024 № 1225.

Процес трансформації української освіти триває, змінюється візія школи, підходи до викладання, освітні традиції, і першочергову роль у цих процесах відіграє вчитель. Державні стандарти загальної середньої освіти передбачають впровадження компетентнісного та діяльнісного підходів до навчання, розкривають компетентнісний потенціал кожної освітньої галузі, докорінно змінюють підходи до оцінювання результатів діяльності учнів, акцентуючи ціннісну основу навчання, пріоритет педагогіки партнерства, педагогічну свободу вчителя тощо. В умовах цих

змін, а також з урахуванням оновленого Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», педагоги потребують додаткових можливостей для підвищення власного рівня професійного розвитку, запобігання професійному вигоранню, підвищення якості викладання. Ці можливості надає супервізія.

У Законах України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», задекларовані поняття професійного розвитку педагогічних працівників (ст. 59 ЗУ «Про освіту»), професійної підтримки та супервізії (п. 2 ст. 54 «Про повну загальну середню освіту»), закладені основи для створення умов щодо розбудови інституту супервізії в Україні. Затверджений Порядок надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії), визначає процедуру надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії). Зміст Програми забезпечує підготовку тренерів для навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти за програмою підготовки надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії), що розроблена на основі типової.

Напрями підвищення кваліфікації: удосконалення професійних компетентностей слухачів, що є необхідними для навчання супервізорів та здійснення супервізії у сфері загальної середньої освіти; основи андрагогіки; наставництво; професійний розвиток.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться. Підвищення кваліфікації передбачає вдосконалення таких компетентностей, що є спільними для кожної цільової групи, а саме: нормативно-правова, психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства, прогностична, здатність до навчання впродовж життя.

Очікувані результати навчання:

Слухачі будуть знати та розуміти:

- основні вимоги законодавства, які регулюють процес супервізії та діяльність супервізорів;
- сутність понять «супервізія», «супервізор», «супервізант», «етап супервізії», «цикл супервізії», «супервізійна сесія», цілі та завдання супервізії в освіті; принципи, форми і методи супервізії;
- вектори організації супервізії в Україні та міжнародний досвід;
- важливість демократичних підходів до проведення супервізії як складової менеджменту закладів загальної середньої освіти;
- характеристики профілю супервізора;
- функціонал супервізора;
- вимоги до основних документів для забезпечення супервізії;
- особливості андрагогічного підходу в процесі підготовки супервізорів;
- етапи організації супервізії та характеристики супервізійного циклу.

Слухачі будуть уміти:

- опрацьовувати результати самооцінювання супервізанта та визначати пріоритети для покращення його професійної діяльності;
- здійснювати спостереження за діяльністю супервізанта і фіксувати ключові моменти у протоколі спостереження для подальшого узагальнення та надання професійної допомоги;
- вивчати робочі документи супервізанта;
- використовувати форми і методи супервізії;
- визначати дії супервізора на різних етапах супервізійного циклу;
- розробляти та використовувати необхідні документи для здійснення супервізії;
- розробляти та застосовувати інструменти для проведення супервізії;
- планувати та проводити супервізійні бесіди;
- використовувати навички ефективної комунікації;
- аналізувати результати своєї професійної діяльності;
- використовувати різні методи та прийоми рефлексії для підвищення ефективності супервізійного процесу;
- мотивувати супервізорів і супервізантів до особистісно-професійного розвитку та розвитку лідерських якостей, критичного осмислення власної професійної діяльності;
- планувати та визначати індивідуальну траєкторію професійного розвитку.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Зміст Програми розроблено з урахуванням аксіологічного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів. Програма містить два модулі та десять взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год., з них: 6 год. – лекційні заняття, 18 год. – практична робота, самостійна робота – 5 год., 1 год. – підсумкові заходи.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчального матеріалу лекційних занять, підготовку до практичних занять, а також самостійне опрацювання додаткового матеріалу до окремих змістових модулів або тем у вільний від аудиторних занять час. На завершальному етапі навчання за Програмою підвищення кваліфікації слухачі складають проміжний тест або виконують проєкт.

Розподіл годин за видами діяльності має орієнтовний характер; послідовність і кількість годин на вивчення окремих тем може змінюватися суб'єктами підвищення кваліфікації у межах часу, передбаченого Програмою.

Вибір форм організації освітнього процесу, методів і засобів навчання здійснює суб'єкт підвищення кваліфікації для досягнення результатів навчання, визначених Програмою. Система та критерії оцінювання результатів навчання визначаються суб'єктом підвищення кваліфікації.

МОДУЛЬ 1

СУПЕРВІЗІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Тема 1.1. Ціннісні аспекти супервізії в освіті

Огляд законодавства, що регулює супервізію в освіті. Сутність супервізії, її цілі, функції та завдання. Супервізор та супервізант: сутність понять. Співпраця супервізора і супервізанта на основі цінностей НУШ. Сфери підтримки, взаємний вплив, стилі взаємодії. Теорія і практика супервізії в Україні. Міжнародний досвід здійснення супервізії.

Тема 1.2. Профіль супервізора

Структурно-змістові компоненти профілю супервізора: цінності, якості, професійні компетентності. Орієнтовна характеристика цінностей супервізора (загальнолюдські, професійні, демократичні). Перелік особистісних якостей супервізора. Ключові компетентності, якими має володіти супервізор. Самооцінювання супервізором компетентностей, необхідних для успішної супервізії. Передумови успішної супервізії.

Характеристика основних ролей супервізора: консультант, тренер, наставник, фасилітатор, лідер. Функції супервізора.

Тема 1.3. Принципи, форми та методи супервізії

Принципи супервізії: людиноцентризм, доступність, відповідальність, академічна доброчесність, академічна свобода, партнерство, добровільність, об'єктивність, гуманізм, демократизм, сприяння навчанню впродовж життя, відкритість, конфіденційність, збереження довіри та психологічного комфорту.

Методи супервізії: супервізійна бесіда (діалог), консультування, спостереження, опитування, самооцінювання, аналіз документів, рефлексія, демонстрація / візуалізація практики викладання, практичні рекомендації, рольова гра, аналіз відеоматеріалів та ін.

Форми організації та проведення супервізії (за способом організації: очна, очно-дистанційна, дистанційна; за кількістю учасників: індивідуальна, групова). Результати супервізії. Об'єктивність вимірювання результатів супервізії.

Тема 1.4. Документальне забезпечення супервізії

Забезпечення умов для проведення супервізії, узагальнення та верифікації результатів. Оформлення документів для здійснення супервізії: запит на проведення супервізії; договір з проведення супервізії; план-графік проведення супервізії; акт здачі-приймання наданих послуг супервізії; звіт про проведення супервізії, свідоцтво про проходження супервізії.

Тема 1.5. Андрагогічний підхід в супервізії

Сутність андрагогіки. Місце андрагогіки у супервізії (розуміння потреб дорослих, стимулювання до саморозвитку тощо). Основні закономірності та принципи навчання супервізорів. Врахування андрагогічного підходу під час роботи із супервізантами: самостійність, опора на особистий та професійний досвід, індивідуалізація, системність, елективність, актуалізація результатів навчання, професійна підтримка, розвиток освітніх потреб.

МОДУЛЬ 2

РОЗВИТОК І ВДОСКОНАЛЕННЯ СУПЕРВІЗІЙНИХ НАВИЧОК

Тема 2.1. Цикл супервізії

Етапи організації супервізії: підготовчий (забезпечення умов для проведення супервізії/-й); основний (проведення супервізійної/-их сесії/-й); заключний (узагальнення, верифікація результатів).

Підготовчий етап. Забезпечення організаційних умов для проведення супервізії. *Самооцінювання* діяльності супервізанта як компонент підготовчого етапу у циклі супервізії. Опрацювання (попереднє) супервізором результатів самооцінювання супервізанта, ознайомлення з вибраними пріоритетами для покращення професійної діяльності вчителя, визначення точок для зростання супервізанта.

Основний етап. *Супервізійна сесія:* планування (бесіда з планування), спостереження і вивчення робочої документації, осмислення (бесіда за підсумками спостереження), практичні поради та їх застосування, рефлексивний аналіз.

Планування (бесіда з планування). Обговорення супервізором та супервізантом результатів самооцінювання супервізанта, пріоритетів та труднощів у його професійній діяльності. Планування навчальних занять для спостереження: визначення цілей, показників успіху, підходів, стратегій, практичних рішень для реалізації вимог Державних стандартів загальної середньої освіти. Визначення особистих професійних цілей і процесу саморозвитку відповідно до Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».

Спостереження і вивчення робочої документації: спостереження за практикою супервізанта (уроком/заняттям, перервами), фіксація ключових моментів у протоколі спостереження для подальшого опрацювання, попереднє оцінювання успішності уроку/заняття, осмислення супервізором ефективності використаних супервізантом підходів, стратегій, прийнятих рішень під час уроку/заняття. Вивчення робочої документації супервізанта: навчальної програми, календарного та поурочного планування, власного портфоліо, учнівських робіт та проєктів тощо.

Осмислення (бесіда за підсумками спостереження): обговорення супервізором та супервізантом результатів уроку/заняття на базі проведених спостережень, сумісний аналіз та висновки щодо причинно-наслідкових зв'язків

між очікуваним і отриманим результатом, визначення ефективних і неефективних стратегій та рішень, використаних супервізантом під час уроку/заняття.

Рефлексивний аналіз (рефлексивна бесіда): рефлексивний аналіз результатів відтворення нових практик під керівництвом супервізора та самостійної інтеграції отриманих знань і умінь у практику роботи супервізанта, висновок щодо ефективності наданих порад.

Заключний етап. *Узагальнення та верифікація результатів проведення супервізії*: планування професійного розвитку супервізанта, отримання зворотного зв'язку про результати супервізії, складання супервізором документації за результатами роботи.

Тема 2.2. Планування і проведення супервізійної бесіди

Супервізійна бесіда, її мета, умови для досягнення результату, акценти на рефлексію та допомогу супервізанту самостійно визначати труднощі, усвідомлювати свої дії, знаходити рішення.

Навички супервізора для ефективної комунікації: використання різних типів запитань (закрите і відкрите, уточнююче, з'ясування/зондування, навідне), пауза, перефразування, навички невербальної мови.

Тема 2.3. Інструменти для супервізії

Анкети самооцінювання та встановлення зворотного зв'язку для супервізантів щодо готовності до системної реалізації вимог Державних стандартів загальної середньої освіти та Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Діагностичні тести щодо виявлення професійного рівня педагога. Портфоліо супервізанта. Щоденник рефлексії супервізанта. Форма спостереження за уроком/заняттям педагога. План професійного розвитку супервізанта.

Тема 2.4. Супервізія як інструмент розвитку професійної саморефлексії

Етапи професійної саморефлексії. Стимулювання рефлексивного мислення та самоаналізу в супервізантів. Використання різних методів та прийомів рефлексії для підвищення ефективності супервізійного процесу: асоціативний куш, самооцінка, метод прес, «закінчи речення», «колесо балансу» тощо.

Тема 2.5. Розвиток лідерських якостей у супервізорів

Характеристика якостей ефективного лідера-супервізора (професійний досвід і компетентність, високий рівень комунікації, віра у трансформацію і адаптивність освіти, впевненість у собі, бажання бути рольовою моделлю для супервізантів, прагнення до самовдосконалення). Характеристика та особливості застосування різних лідерських стилів супервізора. Показники реалізації лідерства у супервізії. Вплив супервізії на розвиток лідерських якостей супервізора. Дії супервізора, що

спрямовані на розвиток його лідерських якостей. Розвиток лідерських якостей у супервізорів.

Навчально-тематичний план

Назва теми	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота	Підсумковий тест	Усього
МОДУЛЬ 1. СУПЕРВІЗІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ					
Тема 1.1. Ціннісні аспекти супервізії в освіті	2	2	-	-	4
Тема 1.2. Профіль супервізора	-	2		-	2
Тема 1.3. Принципи, форми та методи супервізії	-	2	-	-	2
Тема 1.4. Документальне забезпечення супервізії	2	2	-	-	4
Тема 1.5. Андрагогічний підхід в супервізії	-	-	2	-	2
Разом за модулем	4	8	2	-	14
МОДУЛЬ 2. РОЗВИТОК І ВДОСКОНАЛЕННЯ СУПЕРВІЗІЙНИХ НАВИЧОК					
Тема 2.1. Цикл супервізії	2	4	-	-	6
Тема 2.2. Планування і проведення супервізійної бесіди	-	2	1	-	3
Тема 2.3. Інструменти для супервізії	-	2	-	-	2
Тема 2.4. Супервізія як інструмент розвитку професійної саморефлексії	-	2	-	-	2
Тема 2.5. Розвиток лідерських якостей у супервізорів	-	-	2	-	2
Разом за модулем	2	10	3	-	15

Підсумкові заходи	-	-	-	1	1
Усього	6	18	5	1	30

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» (зі змінами № 3143-IX від 10.06.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 «Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1190-2018-%D0%BF#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 672 «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/672-2020-%D0%BF#Text>
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.09.2024 № 1349 «Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти».
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 19 лютого 2021 р. № 235 «Про затвердження типової освітньої програми для учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
7. Порядок надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії): наказ МОН від 14.06.2024 № 855 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 06 серпня 2024 р. за №1201/42546). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE42546?an=2>
8. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа». 2018. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/12/SUPERVIZIYA-POLOZHENN-2.pdf>

Основна література

1. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/index.php?m=2&b=348>
2. Венгловська О., Гладкова Г., Новик І. Методичні рекомендації щодо надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії). УІРО, 2024. <https://uied.org.ua/metodychni-rekomendacziyi-shhodo-nadannya-profesijnoyi-pidtrymky-ta-dopomogy-pedagogichnym-pracivnykam-zdijsnennya-superviziyi/>

3. Мушкевич М. І. Супервізія : навч. посіб. (до курсу «Супервізія») / Мирослава Іванівна Мушкевич. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 188 с.
4. Новик І., Борисенко Ю., Венгловська О., Гладкова Г., Стягунова О. Підготовка супервізорів для закладів загальної середньої освіти: комплект навчально-методичного забезпечення. Київ. УІРО. 2024. <https://uied.org.ua/pidgotovka-supervisoriv-dlya-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osvity-komplekt-navchalno-metodychnogo-zabezpechennya/>
5. Новик І., Венгловська О. Наставництво: професійна підтримка та розвиток педагогів. Київ. УІРО. 2023. 111 с.
6. Підготовка тренерів для навчання супервізорів у сфері загальної середньої освіти (за програмою підготовки надавачів послуг з професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії): керівництво для тренерів / укладачі І. Горбенко, С.Корольок, О.Федоренко. Київ, 2024. URL: <https://uied.org.ua/pidgotovka-treneriv-dlya-navchannya-supervisoriv-u-sferi-zagalnoyi-serednoyi-osvity/>
7. Супервізія як стратегія покращення якості викладання. Порадник для супервізорів (наставників) . 2018. URL: https://cprpploz.at.ua/poradnik_dlja_supervisoriv.pdf
8. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів (порадник для супервізорів (наставників)). 2018. URL: <http://surl.li/cpalcp>
9. Учительський апгрейд: самооцінювання професійної діяльності: збірник діагностичних матеріалів / Ю. Борисенко, О. Венгловська, Г. Гладкова, І. Новик, О. Стягунова, О.Федоренко; за заг.ред. І.Новик. Київ: УІРО, 2024. <https://uied.org.ua/uchytelskyj-apgrejd-samooczynuvannya-profesijnoyi-diyalnosti/>
10. Module 17: Supervision - Supporting Professionals and Enhancing Service Quality URL: <https://www.issa.nl/node/370>

Додаткова література

1. Рівний рівному. Посібник для менторів. URL: <https://insha-osvita.org/article/posibnyk-dlia-mentoriv-rivnyi-rivnomu/>
2. Coaching youth initiatives: Guide for Supporting Youth Participation // SALTO. URL: https://www.salto-youth.net/downloads/4-17-938/coaching_guide_www.pdf
3. Торп С., Кліффорд Дж. Коучинг. Посібник для тренерів та менторів. URL: <http://surl.li/xluqnn>